

DOĞU AKDENİZ'DE DÜZEN KURMAK: TÜRKİYE'NİN LIBYA AKTİVİZMİNİ ANLAMLANDIRMAK

“

Libya hükümetinin talebi doğrultusunda iki ülke tarafından “Güvenlik ve Askeri İşbirliği Mutabakat Muhtırası” imzalandı. Anlaşma ile Türkiye, Libya’da uluslararası kamuoyu tarafından tanınan Serrac hükümetine yönelik tehditlerin bertaraf edilmesine ve Libya’nın toprak bütünlüğünün korunmasına yönelik her türlü desteği sağlamaya hazır olduğunu belirtmiştir.

”

Doç. Dr. İsmail Numan Telci

ORSAM Başkan Yardımcısı

Libya, Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ilk kez bu derece yoğun biçimde Türk dış politikasında merkezi bir konum işgal ediyor. Bu noktada Türkiye ile Libya arasında imzalanan iki anlaşma, bir taraftan iki ülke arasındaki işbirliğini yeni bir boyuta taşıırken, diğer taraftan da bölgedeki bazı aktörleri ciddi anlamda endişeye sevk etmiştir.

Bu anlaşmalardan ilki olan ve 27 Kasım 2019'da imzalanan "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası" ile iki ülke, Akdeniz'deki deniz sınırlarını uluslararası hukuka uygun biçimde belirlemişlerdir. Bu anlaşma birçok çevre tarafından Türk dış politikasında son yıllarda atılan en önemli adımlardan birisi olarak kabul edilmiştir. Libya'da uluslararası anlamda tanınan Feyaz Serrac liderliğindeki Ulusal Mutabakat Hükümeti ile imzalanan anlaşma, Ankara'nın Doğu Akdeniz politikaları açısından bir dönüm noktası oluşturmuştur.

Türkiye-Libya anlaşması Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasında önemli kazanım

Türkiye ile Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti arasında 27 Kasım'da "Güvenlik ve Askeri İşbirliği Mutabakat Muhtırası" ile iki ülkenin uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarının muhafazasını hedefleyen "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırasının" imzalandığı bildirildi

doğan haklarının korunmasına destek olmayı amaçlamaktadır.

Özellikle Deniz Yetki Alanlarının belirlenmesine yönelik anlaşma, Doğu Akdeniz'de çıkarları olan ülkeleri ciddi biçimde rahatsız etmiştir. Aralarında Yunanistan, Mısır, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve İsrail gibi aktörlerin bulunduğu bölge ülkelerinin yoğun biçimde tepki gösterdiği anlaşmayı izleyen süreçte, Libya'nın başkenti Trablus'taki hükümete yönelik uluslararası baskı artmış; ülkedeki en büyük silahlı güçlerden olan ve eski general Halife Hafter liderliğindeki milis grubu başkent Trablus'u ele geçirmek ve uluslararası anlamda tanınan Ulusal Mutabakat Hükümeti'ni devirip askeri bir rejim kurmak amacıyla girişimlerini yoğunlaştırmıştır.

Bu çerçevede bir diğer hayati anlaşma da Libya hükümetinin talebi doğrultusunda iki ülke tarafından imzalanan "Güvenlik ve Askeri İşbirliği Mutabakat Muhtırası"dır. Anlaşma ile Türkiye, Libya'da uluslararası kamuoyu tarafından tanınan Serrac hükümetine yönelik tehditlerin bertaraf edilmesine ve Libya'nın toprak bütünlüğünün korunmasına yönelik her türlü desteği sağlamaya hazır olduğunu belirtmiştir.

Anlaşma kapsamında Türkiye'nin Libya'da Ani Müdahale Güçleri'nin kurulmasına eğitim, mühimmat ve planlama desteği vermesinin yanı sıra, kara, deniz ve hava araçları için üs kurabilmesi, misafir askeri personel gönderebilmesi ve savunma sanayi alanında teknoloji transferi yapabilmesinin önü açılmıştır. Anlaşma ile Türkiye, dost ve müttefik Libya'nın siyasi istikrarının korunması, güvenliğine yönelik tehditlerin ortadan kaldırılması ve uluslararası hukuktan

Türkiye ile Libya arasındaki bu yakınlaşmayı bir tehdit olarak algılayan kimi bölgesel aktörler söz konusu anlaşmalara hızla tepki vermişlerdir. Özellikle deniz yetki alanlarının belirlenmesine yönelik anlaşma, Doğu Akdeniz'de çıkarları olan ülkeleri ciddi biçimde rahatsız etmiştir. Aralarında Yunanistan, Mısır, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve İsrail gibi aktörlerin bulunduğu bölge ülkelerinin yoğun biçimde tepki gösterdiği anlaşmayı izleyen süreçte, Libya'nın başkenti

Trablus'taki hükümete yönelik uluslararası baskı artmış; ülkedeki en büyük silahlı güçlerden olan ve eski general Halife Hafter liderliğindeki milis grubu başkent Trablus'u ele geçirmek ve uluslararası anlamda tanınan Ulusal Mutabakat Hükümeti'ni devirip askeri bir rejim kurmak amacıyla girişimlerini yoğunlaştırmıştır. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki etkinliğinden uzun süredir rahatsız olan bu ülkeler, Ankara'nın bölgedeki çıkarlarını korumada hayati öneme sahip olan anlaşmayı bahane ederek, uluslararası tanınırlığı olmayan ve BM tarafından silah ambargosuna tabii tutulan Hafter güçlerine yönelik desteklerini artırmışlardır.

“

İlk olarak Yunanistan, Libya'nın Atina'daki büyükelçisinin sınır dışı edildiğini ilan ederek anlaşmaya olan tepkisini göstermiştir. 22 Aralık'ta ise Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias, Libya'ya bir ziyaret gerçekleştirmiş ve General Halife Hafter ile görüşmüştür. Dendias'ın Ulusal Mutabakat Hükümeti yetkilileriyle görüşmemesi Trablus tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Konuyla ilgili Mısır da Yunanistan'ın çizgisinde hareket etmiştir.

”

Türkiye'nin Libya ile imzaladığı deniz sınırı anlaşması şüphesiz bölgesel aktörlerin kısa ve uzun vadeli planlarını ve bölgede Türkiye karşıtı oluşturulmaya çalışılan ittifak yapılanmalarını ciddi anlamda

Libya'daki UMH, yasal kurumlarıyla Hafter'e karşı Trablus'u savunuyor

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından Libya'daki tek meşru temsilci olarak kabul edilen Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH), darbeci General Halife Hafter'e, bünyesindeki altı ayrı yasal devlet kurumu ve kişileriyle direniyor

UMH, BAŞKENTİ SAVUNURKEN BÜNYESİNDEKİ ALTI DEVLET KURUMUNDAN DA DESTEK ALDI

- BAŞKANLIK KONSEYİ BAŞKANLIĞI:**
Bürokrat bir aileden gelen Fayiz es-Serrac, bu makamda bulunuyor ve aynı zamanda başbakanlık görevini üstleniyor
- BAŞKANLIK KONSEYİ ÜYELERİ:**
Başkan Serrac dışında konsey içinde sekiz üye daha var. Sekiz üye de Libya'nın farklı kesimlerinden ve bölgelerinden geliyor
- UMH KABİNESİ:**
Serrac'ın başkanlık ettiği kabine siyasi aidiyetten uzak teknokrat isimlerden oluşuyor ve genel olarak Libya'nın farklı bölgelerinden isimleri bünyesinde barındırıyor. Teknokrat hükümette 16 bakanlık var
- DEVLET YÜKSEK KONSEYİ:**
Ülkenin farklı kabile, etnik kimlik ve bölgelerinden 145 üyesi var. İslami eğilimli Adalet ve İnşa Partisinden istifa eden Halid el-Mişi, konseye başkanlık ediyor
- TRABLUS'TAKİ TEMSİLCİLER MECLİSİ:**
Milletvekili Sadık el-Kuheyli başkanlık ediyor. Hafter'in başkente yönelik saldırıları ve Tobruk'taki TM'nin Başkanı Akile Salih'in meclise danışmadan Hafter'i desteklemesi üzerine, Kuheyli beraberindeki onlarca milletvekiliyle başkent Trablus'a gelerek sivil idareyi destekleme kararı aldı
- LIBYA ORDUSU:**
Libya Ordusunun muvazzaf asker olarak başındaki isim Trablus Askeri Akademisinden mezun ve sonrasında orduda farklı görevlerde ve rütbelerde hizmet etmiş Genelkurmay Başkanı Muhammed Şerif
Başbakan Serrac da Savunma Bakanlığı görevini üstleniyor ve yasalar gereği ordunun bağlı olduğu kişi statüsünde

Libya'daki siyasi krizin ilk aşamalarında taraflar, Aralık 2015'te Fas'ın Suheyrat kentinde BM himayesinde **Suheyrat Anlaşması'nı** imzaladı

Tobruk'ta bulunan Hafter müttefiki Temsilciler Meclisi (TM) ve o dönem başkentteki Millî Genel Kongre (MGK) arasındaki anlaşmayla sonuçlanan müzakerelerde, **dokuz üyeden oluşan Başkanlık Konseyi** kuruldu

Buna karşın, darbeci General Halife Hafter'in de liderlik ettiği siyasi ve askeri oluşumlar, **Suheyrat Anlaşması'nın uygulanmasını engelleme girişimlerinde** bulundu

Milis güçlerin lideri Hafter ayrıca, elindeki askeri gücü sivil yönetime devretmeyi de reddetti. Libya'nın doğusunda kendisine meşruiyet zemini sağlamak için **başkenti ele geçirmek üzere 4 Nisan'da operasyon** başlattı

Aradan geçen sekiz ayda Hafter'in bu hamlesi başkenti elinde tutan **UMH'nin direnişine** takildi

21.02.2019 Anadolu Ajansı

etkilemiştir. Bölge ülkelerinin anlaşma sonrası verdikleri tepkiler, bu durumun açık göstergesidir. Anlaşmanın hemen ardından özellikle Yunanistan, Mısır, İtalya ve İsrail bazı diplomatik hamleler gerçekleştirerek Ankara ile Trablus arasında kurulan güçlü bağa zarar vermeye çalışmışlardır.

Bu çerçevede ilk olarak Yunanistan, Libya'nın Atina'daki büyükelçisinin

sınır dışı edildiğini ilan ederek anlaşmaya olan tepkisini göstermiştir. 22 Aralık'ta ise Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias, Libya'ya bir ziyaret gerçekleştirmiş ve General Halife Hafter ile görüşmüştür. Dendias'ın Ulusal Mutabakat Hükümeti yetkilileriyle görüşmemesi Trablus tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Konuyla ilgili Mısır da Yunanistan'ın çizgisinde hareket

etmiştir. Başkent Kahire’de bir araya gelen Yunanistan ve Mısır dışişleri bakanları, Türkiye ile Trablus hükümeti arasında imzalanan deniz sınırı anlaşmasının geçersiz olduğunu iddia etmişlerdir. Öte yandan Mısır yönetimi Ankara-Trablus yakınlaşmasına karşı girişimlerini uluslararası boyuta taşımış, Türkiye ile Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) arasında imzalanan mutabakat muhtıralarıyla ilgili Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ne (BMGK) başvurmuştur. Mısır yönetiminin bu tutumu üzerine Libya hükümeti, Mısır’daki büyükelçilik faaliyetlerini durdurma kararı alarak, Kahire yönetimine tepkisini göstermiştir.

“

Türkiye, diğer bölgesel meselelerde olduğu gibi, Libya ve Doğu Akdeniz siyasetinde de uluslararası hukuka uygun biçimde hareket etmektedir. Türkiye’nin ulusal çıkarlarını koruma hedefi doğrultusunda başlıca stratejisi olan uluslararası hukuka uygun hareket etme ilkesi, bu iki mesele bağlamında son dönemde yaşanan gelişmelerle kanıtlanmıştır.

”

Bu girişimlerden hareketle, Ankara-Trablus ittifakına karşı olan bölgesel aktörlerin temel stratejilerinin Ulusal Mutabakat Hükümeti ve lideri Feyaz Sarraj’ın meşruiyetinin sorgulanmasını hedefledikleri söylenebilir. Nitekim Atina, Kahire

ve Roma’nın Trablus’taki uluslararası tanınırlığı olan hükümet yerine, silahlı örgüt lideri Halife Hafter ile görüşmeleri ve onu meşru lider olarak lanse etmeleri bu stratejinin bir enstrümanı olarak değerlendirilmelidir. Bu görüşmelerin bir sonraki adımının Libya’da askeri bir yönetim kurma hedefinde olan Halife Hafter’e uluslararası meşruiyet kazandırma olduğu belirtilebilir. Dolayısıyla Atina, Kahire ve Roma’nın Libya ve Doğu Akdeniz siyasetinde uluslararası hukuku göz ardı ederek ve hatta Birleşmiş Milletler’in kararlarına aykırı bir şekilde hareket ettikleri gözlemlenmektedir.

ve ülkelerin aksine Türkiye, diğer bölgesel meselelerde olduğu gibi, Libya ve Doğu Akdeniz siyasetinde de uluslararası hukuka uygun biçimde hareket etmektedir. Türkiye’nin ulusal çıkarlarını koruma hedefi doğrultusunda başlıca stratejisi olan uluslararası hukuka uygun hareket etme ilkesi, bu iki mesele bağlamında son dönemde yaşanan gelişmelerle kanıtlanmıştır. Ankara, uluslararası sözleşmelerle öngörülen haklarını korumak amacıyla yine uluslararası hukuk kuralları ve teamüllerine uygun olarak Libya ile deniz yetki alanları

sınırlandırmasına dair mutabakat imzalamıştır. Bu anlaşma ile Türkiye’nin haklarını meşru bir zeminde savunduğu söylenebilir. Öte yandan Libya’da Birleşmiş Milletler ve diğer birçok ülke tarafından tanınan meşru hükümetin çağrısı ile işbirliği protokolü imzalaması da Ankara’nın Trablus’taki hükümete askeri destek sunmasının uluslararası yasal zeminini oluşturmaktadır.

Daha önce Barış Pınarı Harekatı ile bölgesel meselelerde uluslararası hukuka bağlı biçimde çözüm yolları arama çabası içerisinde olduğunu gösteren Türkiye, Doğu Akdeniz’de de aynı çizgisini devam ettirme kararlılığına sahiptir. İzleyen süreçte de yine Libya’da Feyaz Serrac hükümeti ile işbirliği mutabakatı imzalayan Türkiye, bu ülkedeki faaliyetlerinin de uluslararası hukuka uygun biçimde gerçekleşeceğini garanti altına almıştır.

“

Birden fazla bölgede birden fazla aktör ile direkt mücadele içerisinde bulunan Türkiye'nin bölgesel ve uluslararası tehditlerle mücadele kapasitesi geçmişte hiç olmadığı kadar yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Buradan hareketle, Türkiye karşıtı politikalar yürüten bölgesel ve küresel aktörlerin, bu tutumlarına karşılık Türkiye'nin “sert gücüne” başvurma ihtimalini değerlendirdiğini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

”

Sonuç olarak, Türkiye'nin Libya hükümeti ile yaptığı anlaşmalar ve Doğu Akdeniz'deki siyasi aktivizmi, müdahaleci bir yaklaşımla değerlendirilmemelidir. Türkiye'nin bu bölgelere yönelik siyasetindeki

temel hedef, ulusal çıkarlarının korunmasıdır. Bu noktada geçmiş yıllara nazaran önemli bir farklılık, ulusal çıkarların korunmasında müdafaa ve müdahale, hattının Türkiye sınırlarının ötesinde noktalarda başlamak zorunda olunmasıdır. Bölgesel ve uluslararası tehditlerle başarılı bir mücadele ancak bu stratejinin hayata geçirilmesi ile mümkün olabilecektir.

Türkiye'nin Libya ile olan anlaşmaları ve Doğu Akdeniz'deki aktiviteleri, Ankara'nın dış politika da vites küçülttüğüne yönelik argümanların gerçekçi olmadığını da gözler önüne sermektedir. Suriye'de başarılı askeri operasyonlar gerçekleştiren, Körfez ve Afrika Boynuzu bölgelerinde sert güç unsurlarını dış politika aracı olarak işlevselleştiren ve son olarak da Doğu Akdeniz merkezli bir dış politika aktivizmi içerisinde olan Türkiye, son yıllarda

bölgesel politikalarda en etkili dönemlerinden birisini yaşamaktadır. Söz konusu aktivizm, Türkiye'nin bölgesel politikalarda daha etkili bir aktör olma konusundaki kararlılığını gösterirken bu konuda farklı tahayyüllere sahip aktörler açısından da üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir husustur.

Bu anlamda, birden fazla bölgede birden fazla aktör ile direkt mücadele içerisinde bulunan Türkiye'nin bölgesel ve uluslararası tehditlerle mücadele kapasitesi geçmişte hiç olmadığı kadar yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Buradan hareketle, Türkiye karşıtı politikalar yürüten bölgesel ve küresel aktörlerin, bu tutumlarına karşılık Türkiye'nin “sert gücüne” başvurma ihtimalini değerlendirdiğini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'nin, uluslararası hukuktan doğan haklarını hukuki ve diplomatik yollara başvurarak aramak da öncelikli tercihi olacaktır. ■

